

Arnisa Rexhepi

Glasbena šola – Gnjilane, Kosovo
arnisa.rexhepi@gmail.com

Otroške glasbene igre na Kosovu

Povzetek

Prispevek se ukvarja z digitalno video zbirko otroških glasbenih iger iz podeželskih in urbanih območij leta 2010 na Kosovu. S pomočjo raziskovalnega načina zbiranja podatkov so bile posnete glasbene igre, ki se jih otroci v prostem času igrajo v šoli, doma in na ulici. Postopek digitalizacije posnetega gradiva je zaokrožen z oblikovanjem kataloga s sekundarnimi podatki o posnetih igrah in informatorjih. Digitalni katalog gradiva vsebuje 1.281 poročil od 1.114 informatorjev. Iz skupne video zbirke je bil izbran vzorec 50 melodičnih in 50 ritmičnih iger, katere so nato melografrane, izdelan besedilni in grafični opis igre ter vneseni dodatni podrobni podatki. Celotno digitalno gradivo zbirke velikosti 156.83 GB je deponirano v arhivu BuzAr, zbirka z melogrami pa je bila izdana na Kosovu leta 2013. Sekundarni in terciarni podatki iz kataloga kot tudi naša neposredna spoznanja med samim snemanjem, digitalizacijo in izdelavo melograma, so uporabljeni pri analizi in obdelavi podatkov, v kateri je uporabljena opisna statistika, frekvenčna porazdelitev, kontingenčne tabele in hi-kvadrat.

Ključne besede: otroške glasbene igre, digitalno arhiviranje, Kosovo

Kosovo Children's Play Songs Collection

Abstract

The paper presents the digital video collection of children's play songs recorded in rural and urban settlements in Kosovo in 2010. The data collected through exploratory method are related to the play songs children play during their leisure time in the school, at home and on the streets. The process of digitisation of the recorded material also included a catalogue with metadata about the play songs and the informants. The digital catalogue consists of 1,281 entries from 1,114 informants. A sample of 50 melodic and 50 rhythmic play songs was selected. The 100 items were transcribed into notation with textual and graphic descriptions of the play songs, and the additional data catalogized. The entire digital collection (156.83 GB) was deposited in the archive BuzAr, while the collection of the 100 transcriptions was published in Kosovo in 2013. The secondary and tertiary data from the catalogue, as well as our direct insight into the recording, digitisation and transcription process, were used during the data analysis which relied on descriptive statistics, frequency distributions, contingency tables and chi-square test.

Key words: play songs, digital archiving, Kosovo

Prispevek predstavlja raziskavo in zbirko otroških glasbenih iger, posnetih leta 2010 na Kosovu. Raziskava se je začela, bila načrtovana in izvedena pod vodstvom profesorja dr. Dimitrija Bužarovskega. Celotno digitalno gradivo te zbirke (156.83 GB) je deponirano v arhivu BuzAr, zbirka s 100 melogrami pa je bila izdana leta 2013. (Slika 1) (Rexhepi, Jordanoska, 2013).

Digitalno shranjevanje in katalogizacija osnovnega gradiva je omogočila in še naprej omogoča izvedbo raznih postopkov analize in obdelave. Iz obširnega posnetega in digitaliziranega gradiva smo izbrali 100 glasbenih iger, s katerimi smo začeli naše teoretično osvajanje posebnosti otroške glasbene folklore. Poleg teoretične razsežnosti tako oblikovane melogramske zbirke ima le-ta tudi praktično vrednost pri nadaljnjem prenašanju in ohranjanju te tradicije. Pri izbiranju oziroma tvorbi vzorcev smo skrbeli za to, da je vzorec bil reprezentativen in sorazmeren s tradicijo v različnih mestih in na podeželju. V tem smislu melogrami pokrivajo širše območje od nižinskih in gorskih vasi pa vse do malih, srednjih in velikih mest na Kosovu.

Ta prispevek predstavlja del naših teoretičnih spoznanj iz obdelave zbirke. V njegovi strukturi smo najprej izdelali pregled pomembnejših segmentov zgodovine arhiviranja otroških glasbenih iger. Sledi definicija in klasifikacija otroških glasbenih iger skozi prizmo glasbene vzgoje in glasbene folklore. Posebno poglavje je posvečeno procesu snemanja in shranjevanja video zbirke. Predstavljen je tudi proces zapisovanja igre, ki vključuje melografitiranje, opis načina igranja in ilustracijo igre. Na koncu so predstavljeni rezultati in sklepi, do kateri smo prišli z analiziranjem vzorca 100 glasbenih iger.

Slika 1: Knjiga *Otroške glasbene igre na Kosovu*, Arnisa Rexhepi in Trena Jordanoska, Albanološki inštitut, Priština, 2013

Dokumentiranje otroške glasbene igre

Dokumentiranje otroške glasbene igre se začne pojavljati v 19. stoletju v okviru etno-znanstvenega gibanja, ko so številni folkloristi začeli zapisovati, analizirati in interpretirati otroške igre. V tem obdobju sta nastali dve zelo pomembni knjigi o otroški glasbeni folklori: prva je *Igre in pesmi ameriških otrok* (Games and Songs of American Children), ki jo napisal William Wells Newell (1839–1907), v kateri je razvrščena ena prvih zbirk otroške glasbene folklore Amerike (Newell, [1883] 1911); druga knjiga je bila izdana v dveh delih, katera se imenuje *Tradicionalne igre iz Anglije, Škotske in Irske: z melodijami, verzami in načini igranja glede na obstoječe različice, posnete v različnih regijah Kraljestva* (The traditional games of England, Scotland and Ireland: with tunes, singing rhymes and methods of playing according to the variants extant and recorded in different parts of the Kingdom) avtorice Alice Bertha Gomme (1853–1938), ki je bila napisana leta 1894 in 1898.

Pred prihodom fonografa so raziskovalci beležili otroško glasbeno folkloro z opazovanjem otrok pri njihovi igri. V najboljšem primeru je poleg zapisovanja besedila igra bila melografitirana oziroma označena, način igranja pa je bil opisan in prikazan na enak način kot v omenjeni izdaji Alice Berthe Gomme.

Na začetku dvajsetega stoletja se s prvimi posnetki iz fonografa pojavljajo tudi prvi posnetki otroških narodnih pesmi. Na spletni strani Državnega arhiva ameriških otroških pesmi Karen Ellis (Karen Ellis's National Children's Folksong Repository) je navedena kronologija posnetkov otroških pesmi iz Amerike, ki segajo v zgodnja leta dvajsetega stoletja (<http://www.edu-cyberpg.com/NCFRD/>).

Prihod magnetofona je poenostavil registracijo gradiva, njegovo nadaljnje shranjevanje, možnosti ponovnega poslušanja in obdelave. Vendar pa je pri dokumentiranju te vrste ljudske ustvarjalnosti, pri izvajanju katere se poleg glasu uporablja tudi celotno telo, bistvenega pomena možnost za snemanje z video formatom. Ta težava je bila odpravljena v zadnjih desetletjih dvajsetega stoletja z razvojem video tehnologije in njeno naraščajočo dostopnostjo. Kot primer lahko služi raziskava, katero je Kathryn Marsh izvedla na 448ih avdiovizualnih primerih otroških iger (Marsh, 1995, 2), raziskava Mary Dzansi, ki prav tako uporablja video tehnologijo za delo na terenu (Dzansi 2004: 85), raziskava Akosua Obuo Addo-e, ki uporablja digitalno opremo in posebej razvito multimedijško programsko opremo za analizo 52 otroških iger iz Gane (Addo, 1996, 5–6) kot tudi raziskavo Warren Brodsky in Idit Sulkin, v kateri se uporablja digitalni fotoaparati, kamera in računalnik za snemanje in vrednotenje otroških glasbenih iger s ploskanjem (Brodski, Sulkin, 2010, 6).

V dobi digitalnih medijev in interneta so možnosti za shranjevanje in skupno uporabo otroške glasbene folklore ogrom-

ne. Elizabeth Tucker, na primer, v svojem *Priročniku otroške folklore* (Children's Folklore: A Handbook) napotuje na spletno stran: <http://www.edu-cyberpg.com/NCFR/NCFR2.html> omenjenega Državnega arhiva ameriških otroških pesmi Karen Ellis, ki obstaja od leta 1998 (Tucker, 2008, 11), kjer se nahajajo informacije o eni najbogatejših zbirk te vrste.

Leta 2011 je Britanska biblioteka (British Library) promovirala spletno stran imenovano *Čas za igro: Stoletje otroških iger in pesmi* (Playtimes: A Century of Childrens Games and Rhymes). Spletna stran je interaktivna in multimedijaska ter ponuja zbirko avdio, video, fotografskih vsebin ter ročno napisana gradiva, ki izvirajo iz obdobja od leta 1900 do 2010. Med drugim so v okviru britanskega projekta digitalizirani zvočni posnetki iz zbirke otroških iger in pesmi ene najuglednejših raziskovalk na tem področju, Ione Opie. Poleg tega spletna stran vsebuje tudi video posnetke otroških folklornih iger iz sodobne Britanije in dokumentarne filme z izjavami raziskovalcev otroške folklore.

Otroška glasbena igra kot del glasbene vzgoje in glasbene folklore

Otroške glasbene igre so predmet zanimanja več znanosti – etnologije, kulturne študije, psihologije, sociologije, jezikoslovja, pedagogike in še zlasti glasbene vzgoje in etnomuzikologije. Otroška glasbena igra je v interesu glasbene pedagogike, saj se igra šteje za osnovni in najdostopnejši postopek za delo z otroki. Po mnenju Đurkovića – Pantelića se z “igrami spodbuja sposobnost, da otroci skozi gibanje izražajo glasbo, njen značaj ali izrazne elemente, glasba po pripomore k temu, da gibanja postajajo bolj harmonična in ritmično bolj izrazna” (1998, 97). Po mnenju Susan Tarnowske je pomen glasbe v otroški igri mogoče videti tudi v socialni komponenti, ki je povezana s čustvenim razvojem otroka: “glasba omogoča otrokom, da izražajo svoja čustva in se soočajo z njimi” (1999, 28).

V pedagoški literaturi se glasbena igra poudarja kot posebna oblika glasbene aktivnosti, v kateri je “glasbena misel gonilo in nosilec vseh aktivnosti, ki se dogajajo v igri” in v kateri so “gibanja sredstvo za hitreše memoriziranje in zadovoljstvo otrok preko igre in gibanja” (Đurković-Pantelić, 1998, 139). Po mnenju Tarnowske so glasbene igre sestavljene iz aktivnosti, ki otrokom omogočajo, da raziskujejo, improvizirajo in ustvarjajo zvok (Tarnowski, 1999, 27). Omenjena avtorica podaja naslednjo delitev glasbenih iger:

- funkcionalne glasbene igre – lahko vključujejo raziskovanje glasovnih, instrumentalnih in zvočnih okolij kot tudi način, na katerega so ti zvoki ustvarjeni;
- konstruktivne glasbene igre – predstavljajo nadgradnjo funkcionalnih iger, pri čemer zvočno raziskovanje začenja osmišljati glasbeno strukturo z opredeljevanjem ritmičnih, melodičnih, agogičnih, dinamičnih in tonsko obarvanih obrazcev;

- dramske glasbene igre – lahko vključujejo pesmi ali instrumente kot del glasbene ali zunajglasbene igre (ibid., 1999, 27–8).

Leta 1980 sta na Kosovu Seniha Spahiu in Sevime Gjinali izdala učbenik *Naše veselje, Pesmi, igre, ritmične in melodične skladbe*, ki se še vedno uporablja kot učbenik glasbene vzgoje predšolskih otrok, uporablja pa se tudi na nižjih ravneh specializirane glasbene vzgoje, še posebej pri poučevanju glasbene teorije in klavirja (Spahiu, Gjinali, 1980). Delo vsebuje več otroških narodnih melodij, ki so otrokom že poznane, ko začnejo obiskovati prve učne ure glasbene teorije in klavirja. Nekatere od teh iger so se pojavile v naši zbirki: “Vajzat kajzat”, “Roza, Rozina”, “Shoqe eja të kërcëjm”, “Më ka humb një motër”, “Sillem rrotull kopshtit”, “Po nget lepri” in “Gu, gu”. Velik prispevek temu področju daje Xhevat Ismaili in njegovo delo *Glasbene igre* (Lojëra muzikore, 2009), ki je namenjen predšolskim in zgodnje-šolskim otrokom.

Poleg glasbenih iger, katere se otroci igrajo v okviru vzgojno-izobraževalnega procesa, obstajajo glasbene igre, katere se otroci igrajo v prostem času. Po navadi se šteje, da so le-te del folklo- re, ker vsebujejo bistvene značilnosti folklo- re: kolektivni avtor, odprtost dela oziroma njegov obstoj v številnih različicah, ki so predmet stalnega spreminjanja. Seveda pa s prihodom zapisov različnih oblik: besedilo, notni, avdio in video zapis, nastaja fik- siranje ravnanja, kar se enako nanaša tudi na naš primer.

Po drugi strani pa so otroške igre za razliko od folklo- re od- raslih, katerih regionalne značilnosti pogosto spremljajo tudi etnične, verske, mestne, podeželske, socialne in druge posebnosti, otroška glasbena folklo- re oziroma imajo otroške igre precej višjo raven univerzalnosti, kar jim daje obliko posebne kategorije. Kljub temu pa tukaj ne bomo podrobneje razlagali tega vprašanja, ki zahteva celovit meta teoretični pristop, v na- daljevanju pa bomo še naprej uporabljali izraza *otroške glasbe- ne igre in otroška glasbena folklo- ra* kot sinonima.

Etnomuzikolog Constantin Brăiloiu (1893–1958) pa za pisanje besedil o otroških glasbenih igrah uporablja izraz *otroški ritmi* (“Le Rhythme Enfantin”, 1956):

... otroški ritmi se vedno pojavljajo z besedami kot posredniki. Na prvi pogled so le-ti torej vokalni ritmi. Vendar pa ne rabi- jo vključevati glasbe. Obstajajo ločeno od vseh melodij, tudi kadar se prilagajajo z neko melodijo, pri čemer so to lahko zelo arhaični melodični elementi ali odlomki šaljivih pesmi in sodobnih besednih zvez, ki si jih je enostavno zapomniti in katere so otroci povsem slučajno slišali in na katere vsiljuje- jo svojo intonacijo. Otroci po navadi recitirajo na en ton ali preprosto skandirajo na metričnih stopnjah, medtem ko izgo- varjajo besede. Ne glede na to, ali otroci pojejo ali skandirajo, ritem njihove izgovorjave ostaja enak in zaradi tega se melo- dije popolnoma izključujejo (Brăiloiu, 1984, 206–7).

Po mnenju Brailoiu-ja "besede, preko katerih se manifestirajo otroški ritmi... sestavljajo organizirana zaporedja, ki se rimajo na različne načine, z drugimi besedami: verze" (1984, 207).

... [Z]načilnosti otroških ritmov so tako očitne, da jih takoj prepoznamo... Poleg tega so le-te v naši zahodnoevropski podzavesti kot ostanek tisočletne dediščine: morda nikoli ne bodo mogli skomponirati najmanjšo melodično frazo v priljubljenem slogu, vendar ne bomo naredili napake, če bomo morali improvizirati natančno obdobje otroškega ritma (Brailoiu, 1984, 207).

Brailoiu navaja 5 načel za izdelavo otroških ritmov: *trajanje*, stili, ki so pravzaprav povezani dva na dva, tvorijo serije s spremenljivo dolžino, zaradi česar je njihov ritem binarni; vsaka serija se začne s tezo; merilne težave in dolžina serije; povezovanje heterohronosti i heteromorfnosti; možnosti predsodkov (ibid., 209).

Izčrpna analiza tonskih zaporedij (prevladujoče heptatonična zaporedja dobimo s pomočjo shematske organizacije not v vsaki pesmi); obseg (do oktave); melodije (pesmi so v strukturi melodične, vendar ne harmonične, konture melodije pa oblikujejo tone opredeljene višine in govornih tonov; njihova značilnost so tudi, da so sestavljeni iz kratkih stavkov, z drsečih not, kot neke vrste intonacija); ritmične organizacije (binarne, ternarne in hemiole, ki lahko postanejo zelo zapletene zaradi usklajevanja z gibi); odnos ritem in besedilo (problem poudarjanja in ponavljanja); oblika (veliko različic in ponovitev in v marsičem odvisno od izvajanja); izvajanja in socialni pomen otroških iger iz Gane podaja Akosua Abu Addo (Addo, 1996).

Tijana Jakovljević našteva 11 značilnosti, katere otroške kolektivne igre določajo kot obliko folklorne komunikacije in katere se lahko uporabljajo tudi za predmet našega zanimanja: anonimnost avtorjev, neposredna komunikacija, ustno komuniciranje, medsebojnost komunikacije, neformalna distribucija, performativnost, javnost, kolektivnost, rekreativnost, variabilnost in tradicionalnost (2009, 34–5).

V albanski folklori književnosti obstajajo pesmi in igre za otroke od zgodnjih zbiralcev pa tudi različnih zbirk in antalogij iz kasnejših obdobjih. Pomemben prispevek na tem področju je dal Halil Kajtazi, ki je leta 1967 objavil malo zbirko, imenovano *Xingli-Mingli: pesmi in narodne otroške igre* (Xingli-Mingli: kangë dhe lojna populllore fëmijsh). Leta 2008 je folklorni ansambel *Bajram Curri* objavil knjigo *Igre* (Lojëra), ki poleg drugega vključuje igre za otroke (loja kile, symshelëza, lojra të imitimit) (Kadriu et al., 2008, 185–8).

Pri preučevanju in zbiranju glasbene folklore s področja Karadaka, kateri je bil izveden pred to raziskavo, smo arhivirali 10 otroških iger iz te regije, od katerih se jih je 9 pojavilo tudi v video zbirki: "Trendafilu fleta fleta", "Unë jam Jako", "Përr tik

tik pulat e mija", "Çfarë po bon moj Andralina?", "Shiri o shiri", "Nën tavolinë", "Majmuni maj", "Son makaron" in "Sementa" (Rexhepi, 2010, 37, 46–7).

Predmet raziskave

Deset otroških glasbenih iger, katere smo snemali in arhivirali na področju Karadaka, kot tudi spoznanja o arhiviranju otroških glasbenih iger v svetu, so predstavljali spodbudo za večji projekt o otroških glasbenih igrah na celotnem ozemlju Kosova. Potreba po ohranjanju in raziskovanju otroških glasbenih iger v njihovi izvorni obliki snemanja in katalogizacije v digitalni obliki je pripeljala do opredelitve predmeta naše raziskave, ki vključuje 4 segmente:

- 1) *otroške glasbene igre*, ki so izključno povezane z igrami, katere otroci igrajo v živo, posamično ali skupaj, v interakciji z vrstniki, brez uporabe rekvizitov in igrač, kot del aktivnosti v prostem času v okviru vzgojno-izobraževalnih institucij (predšolskih in šolskih) ter v svojem prostem času doma (v domovih, na dvoriščih) ter zunaj (v parkih, na igriščih, na ulici). Pomembno je še enkrat poudariti, da je govora o glasbenih igrah oziroma vseh igrah, ki vsebujejo glasbena elementa *ritem in melodijo*. Ta segment vključuje tudi starost informatorjev. To so otroci stari od 4. do 15. let. Kot bomo videli kasneje, video zbirka vsebuje več kot 1.000 informatorjev, od katerih jih je 332 vključenih v ta prispevek;
- 2) področje, v katerem so igre snemane – *mesta in vasi glavnih regij Kosova*. Kosovo je balkanski regija, ki je posebej zanimiva za preučevanje glasbene tradicije otrok zaradi nenehnih interakcij med etničnimi skupinami;
- 3) časovno obdobje, v katerem je raziskava bila izvedena – *leto 2010*;
- 4) *izdelava video zbirke otroških glasbenih iger*, kar vključuje snemanje v SD video formatu z avdio zvokom 48 kHz in katalogizacijo posnetega gradiva v skladu s standardi za izdelavo digitalnih katalogov zbirke glasbene kulturne dediščine arhiva *BuzAr*.

Snemanje in shranjevanje

Postopek snemanja video zbirke je potekal v treh fazah: priprava, pridobitev dovoljenja za snemanje in snemanje. V pripravljalni fazi smo zato, da bi pridobili dovoljenje za snemanje, najprej stopili v kontakt z učenim in strokovnim osebjem v šolah in vrtcih ter s starši (izdana knjiga vsebuje seznam šol, predšolskih skupin in družin informatorjev) ter jih seznanili s predmetom in pomenom raziskave ter tudi s tem, da se bo gradivo uporabljalo izključno za znanstvene namene. Ko smo pridobili soglasje, smo se lotili snemanja in vzporednega zbiranja sekundarnih podatkov o glasbenih igrah in informatorjih. Metoda zbiranja primarnih podatkov je bila raziskovalna,

oziroma smo informatorjem podali zahtevo za izvajanje glasbenih iger (Bužarovski, 2000, 10).

Zbirka je bila snemana v obdobju od 2. oktobra do 9. novembra leta 2010. Zajeli smo mesta in vasi vseh regij na Kosovu: Đakovica (Gjakovë) Gnjilane (Gjilan), Kosovska Mitrovica (Mitrovicë), Peč (Pejë), Priština (Prishtinë), Prizren (Prizren) in Uroševac (Ferizaj). Naselja so razdeljena v 5 kategorij:

- 1) **nižinske vasi:** Koretin (Koretin), Požarane (Pozharan), Doberčan (Mires/Dobërçan), Lužan (Lluzhan), Kabaš (Kabash), Zrze (Xërxë), Velika Kruša (Krush e Madhe), Sadovina (Sadovinë), Raušić (Raushiq), Zahać (Zahaq), Žegër (Zhegër), Sojevo (Sojevë), Brekovac (Brekocë);
- 2) **gorske vasi:** Mramor (Mramur), Busovata (Busavatë), Stari Kačanik (Kaçaniku in Vjetër), Graštica (Grashticë), Šurlan (Shurdhan), Janjevo (Janjevë), Lapušnik (Llapushnik);
- 3) **majhna mesta:** Lipljan (Lipjan), Novo Brdo (Novobërdë), Vitina (Vitia), Kosovska Kamenica (Dardanë/Kamenicë), Žur (Zhur), Štimlje (Shtime), Elez Han/Đeneral Janković (Hani in Elezit), Kačanik (Kaçanik);
- 4) **srednje velika mesta:** Orahovac (Orahovac), Suha Reka (Suharekë), Vuçitran (Vushtrri), Podujevo (Podujevë);
- 5) **velika mesta:** Priština (Prishtinë), Peč (Pejë) Gnjilane (Gjilan), Uroševac (Ferizaj), Prizren (Prizren), Kosovska Mitrovica (Mitrovicë), Đakovica (Gjakovë).

V teh naseljih so pretežno posneti informatorji albanske narodnosti. Poleg tega so posneti tudi: Bosanci iz gorske vasi Rečane (Reçan); Turki iz nižinske vasi Mamuša (Mamushë); Srbi iz nižinske vasi Šilovo (Shillovë); Hrvati in Romi iz gorske vasi Janjevo (Janjevë); Romi muslimani iz nižinske vasi Brekovac (Brekocë); Srbi in Romi, pravoslavni kristjani iz malega mesta Kosovska Kamenica (Dardanë/Kamenicë).

Gradivo je bilo posneto s kamero Sony HDR-FX1 v DV formatu, z avdio zvokom s 48 kHz in 16-bitno ločljivost. Posneli smo 14 MiniDV kaset. Pri snemanju smo skrbeli za raven izpostavljenosti, raven avdio signala in kompozicije kadra, da bi zajeli celotno skupino in celotno telo informatorja. Za večino del so bili uporabljeni statični kadri, široki načrti, kadri s skupinami, gradivo pa je bilo posneto iz človeške perspektive. Poleg snemanja igre smo posneli tudi okolje, v katerem poteka igra ter intervju z informatorji. Snemalci zbirke so Arnisa Redžepi, Fadbard Limani (Fatbardh Limani) in Gzim Brestovci (Gëzim Brestovci).

Video zbirka je shranjena v 3 izvodih. Prvi izvod je izdelan z uporabo računalnika Macintosh G5 in programsko opremo Final Cut. Zbirka se hrani v QuickTime Movie formatu naslednjih značilnosti video posnetka: dimenzije 720 x 576 pikslov, DV-PAL; in avdio: stereo, frekvenca vzorčenja 48 kHz ter 16-bitna ločljivost.

Video zbirka je bila razdeljena na 14 .mov datotek, ki ustrezajo številu DV kaset. Komentarji so evidentirani v obliki K1, K2 itd. Zbirka obsega 156.83 GB s skupnim trajanjem v obsegu 12 ur, 20 minut in 7 sekund. Drugi, delovni izvod, je bil izdelan v stisnjem formatu MPEG-1 z avdio zvokom 48 kHz in 16-bitno ločljivostjo. Dimenzije video posnetka so 352 x 240 pikslov. Tretji izvod zbirke obsega 14 DVD-jev. Izvorni posnetki ter drugi in tretji izvod se hranijo v osebni arhivu Arnise Redžepi, prvi izvod pa je del BuzAr arhiva.

Metodologija obdelave

Nadaljnje delo na zbirki je potekalo v skladu s standardnim postopkom za arhiviranje glasbene dediščine. Gradivo je bilo pregledano in vneseno v digitalni katalog glasbenega gradiva in informatorjev. Digitalni katalog gradiva vsebuje 1.281 poročil od vsega skupaj 1.114 informatorjev. Glede na velikost posnetega in katalogiziranega gradiva smo se v nadaljnjem postopku obdelave odločili izdelati vzorec. Izbira vzorcev med 50 melodičnimi in 50 ritmičnimi igrami je bila narejena v skladu z merili reprezentativnosti in naključnosti oziroma smo poskrbeli za zastopanost iger iz različnih mest oziroma različnih kategorij mest in vasi; samo informatorji albanske narodnosti različnih starosti in različnega spola; in zastopanosti iger z različnim številom udeležencev.

Za delo na terenu smo uporabili vprašalnike, katere je med izvajanjem intervjujev z informatorji izpolnjevala Arnisa Redžepi. Ti vprašalniki so bili vneseni v ustrezni digitalni katalog. Polja katalogov so bila definirana v skladu z našimi potrebami. Katalogi so bili izdelani v Microsoft Excelu, nadaljnja analiza pa je bila izdelana v StatView programu, uporabili pa smo naslednje tehnike: opisna statistika (srednja vrednost, standardni odklon, modus, najmanjša in največja vrednost, obseg); frekvenčne porazdelitve (s tabelarnim prikazom in histogrami); kontingenčne tabele in izračunavanje hi-kvadrata.

Melografiranje in ilustriranje

Sto izbranih iger smo melografirali, prav tako smo opisali način igranja. Poleg tega so bile narejene ilustracije, ki prikazujejo položaj roke, noge ali celotnega telesa v odvisnosti od tega, kar je vključeno v igro. V nadaljevanju bomo posamično prikazali določene posebnosti snemanja.

Govorno petje

Melodična igra št. 39 "Ori gresa"

Ritmična igra št. 53 "Ananasi"

Dva dela (vprašanje in odgovor)

Melodična igra št. 7 "Çfarë po bon moj Andra"

Grupi

♩ = 100

Çfarë po bon moj An dra - li - na?

Një fëmijë

Pe nu - ki do bar - ri moj An - dra... li - na.

Ritmična igra št. 87 "Përr tik tik pulat e mija"

Një fëmijë

Përr tik tik pu - lat e mi - ja Prej - kujt?

Grupi

Spo gu - zojm Prej uj - kut!

Veç variant pri ponavljanju

Melodična igra št. 21 "Erdhi shoqja"

ci - lën pe don ti.
ci - lën pe don ti.

Glisando

Melodična igra št. 49 "Po t'qon Lala"

ki - ki - ri - ku

Ritmična igra št. 97 "Tom in Xheri"

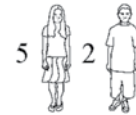
o ——— Pep - si.

Melografitiranje je pripravil in izdelal Gzim Brestovci v programu Sibelius 4, ilustracije (vektorske slike) pa v Adobe Illustrator CS5a. Melogrami so opremljeni z eno ali več fotografijami (kot posamična slika) iz igre s posebnim položajem informatorja, hkrati prikazujejo tudi okolje oziroma prostor, v katerem je narejen posnetek. Slika 2 predstavlja primer, kako izgledajo dodatni podatki in končni melogram. Sledijo primeri ilustracij:

Sestav izvedbe

Ritmična igra št. 61 "Elelena perpelena"

Numri i fëmijëve:

Ritmično ploskanje

Ritmična igra št. 71 "Koka Kola"

♩ = 200

4/4

Ko - ka

Ritmična igra št. 83 "A mani njolla"

♩ = 120

4/4

A ma - ni njo - lla a dis - pa - njo - lla

Poskakovanje

Melodična igra št. 1 "Pokcen zogu"

Po kcen zo - gu rreth e rreth.

simile

Gibi različnih skupin

Ritmična igra št. 93 "Du du deci"

F1

du du de - ci o

Gr.

PO KCEN ZOGU

Lojë melodike nr. 1
Koretin - Kamenice

♩ = 60

Numri i fëmijëve: 11

Mënyra e të luajturit:

Vajzat formojnë një rreth duke u kapur dorë për dorë dhe fillojnë të këndojnë këngën. Një djalë qëndron në mes dhe kërcen me një këmbë nga njëra vajzë tek tjetra.

Po kcen zogu rreth e rreth i thotë fluturës krabehlehtë hop një hop dy radhën e ke ti.

Në vargun e fundit të këngës djali ndalon dhe e ndërron vendin me vajzën të cilës i bie rrokja e fundit. Vajza e vazhdon lojën në të njëjtën mënyrë.

Xhironi dhe transkriptoi: Arnisa Rexhepi
Informatorë (mosha): Grupi (9)
Më: 5.10.2010
Vendi i xhirimit: në klasë.

ENGELE BENGJELE

Lojë ritmike nr. 65
Brekoc - Gjakovë

♩ = 100

6

ko-mu-ni-siti mo-da stop a a ar-ge-ta p p pash-te-ta ar-ge-ta pash-te-ta tun-gja - tje-ta.

Mënyra e të luajturit:

Vajzat formojnë një rreth duke u kapur dorë dhe fillojnë të rrotullohen në krahun e kundërt të akrepave të orës. Në shap, shap, shap- ndalojnë dhe tokin duart. Në rreshtin e dytë, fillimisht ngrenë njërin këmbë pastaj këmbën tjetër deri në gjunjë dhe përshkojnë trupin me duart lartë. Në rreshtin e tretë dhe katërt vendosin njërin dorë në bel dhe bëjnë levizje me gishtin tregues. Njëkohësisht, ato bëjnë edhe levizje me njërin këmbë në supë. Në rreshtin e pestë vendosin të dy duart në bel, pastaj qëndrojnë si ushtarë. Në rreshtin e gjashtë trokasin në mënyrë diagonale me këmbët në supë. Në rreshtin e fundit fillimisht ngrenë lart njërin krah, pastaj krahun tjetër. Tokin duart mes tyre, më pas rrotullohen dhe tokin duart edhe një herë mes tyre.

Numri i fëmijëve: 7

Engele bengele shap shap shap (x2)
ore diserpase (x2)
dridhe more dapse (x2)
vjen taksisti komunisti
moda stop
a a argeta p p pashtrata
argeta pashtrata tungjatjeta.

Xhironi dhe transkriptoi: Arnisa Rexhepi
Informatorë (mosha): Grupi (10/11)
Më: 13.10.2010
Vendi i xhirimit: në klasë.

Slika 2: Konçni izgled melodijskega in ritmičnega melograma in dodatnih podatkov: 1. Naslov igre; 2. Število in vrsta igre v katalogu; 3. Mesto; 4. Metronomska oznaka; 5. Notni sistem za glasove; 6. Podpisano besedilo igre; 7. Ilustracija pozicij in gibov; 8. Število otrok; 9. Spol; 10. Način igranja s celotnim besedilom igre; 11. Kader specifičnega položaja igre; 12. Splošni podatki o snemanju in melografiranju.

Rezultati raziskave

Značilnosti otroške glasbene igre predstavljamo v povzeti obliki z izbranimi porazdelitvami rezultatov digitalnih katalogov. Predstavitev rezultatov je organizirana po vrstnem redu polj v katalogu.

Skupno trajanje 100 otroških glasbenih iger iz našega vzorca znaša 57 minut in 27 sekund, s povprečjem 34 sekund in standardnim odklonom 30 sekund. Modus znaša 15 sekund. Najdaljša igra je melodična in traja 3 minute ter 52 sekund, najkrajša pa je ritmična in traja samo 5 sekund (št. 91).

Ritmična igra št. 91 "Pula virusi"

♩ = 140

V polju za naslov igre so se pojavile igre z istimi naslovi, vendar preostale komponente iger niso bile enake. Na primer, "Trendafilu fleta fleta" št. 31 in 98; "Bum qike qike qak" št. 46 in 55; "Përr tik tik pulat e mija" št. 4 in 87 poleg razlike v načinu igranja in besedilu pripadajo tudi različnim vrstam igre: ena je melodična, druga pa ritmična.

Večino glasbenih iger oziroma 49 od 100 iger izvajata 2 informatorja, zatem sledijo igre s 4, 3 in 7 informatorji; večino glasbenih iger izvajajo skupine stare 10 in 11 let, zatem pa sledijo igre, katere so odigrali devetletniki in desetletniki.

V večini primerov se igre igrajo samo dekleta (64), sledijo mešane skupine (20) in na koncu so igre, katere se igrajo samo dečki (16; Tabela 1). Koeficient hi-kvadrat ($\chi = 16.45$) s stopnjo verjetnosti $p = .0003$ je pokazal, da obstaja povezava med spolom in vrsto igre. Post hoc analiza je pokazala, da obstaja večja verjetnost, ($p < .05$) da deklice izvajajo melodične igre, dečki pa ritmične igre.

Porazdelitev rezultata polja takt izpostavlja binarnost (ne obstaja igra, ki v celoti poteka v ternarnem taktu), z 80 glasbenih iger v 4/4 taktu in 5 v 2/4. V 13 primerih se pojavlja sprememba takta (na primer št. 82), obstaja ena igra v 6/4 taktu (št. 28) in ena igra brez takta.

V polju tonski niz obstaja 43 ravni (iz 50 melodičnih iger). Modus za število tonov je 4.

Ambitusi c^4 - a^4 ; cis^4 - fis^4 ; in d^4 - a^4 se pojavljajo pri 4 igrach. Celotni ambitus melodičnih iger, od najnižjega do najvišjega tona, ki ga izvajajo otroci je g^3 – des^5 . Najpogosteje se pojavlja

ambitus čiste kvarte (15), sledi pa ambitus velike sekste (10). Najmanjši ambitus je velika sekunda (1), največji pa mala septima (3).

V porazdelitvi rezultatov polja *dominanta-finalis* se pojavlja 35 ravni, od katerih je pri 5 igrach odnos g-c, pri 3 igrach pa odnosi: b-g; e-cis; e-d; in g-e. Pri 4 igrach lahko opazimo spremembo tonalnega centra (na primer št. 48, katero je izvedel nadarjen otrok v natančni intonaciji). Opozoriti je treba, da so bile igre melografirane brez popravkov napak v intonacijah oziroma tako, kakor so prepevali otroci (na primer št. 24).

Ritmična igra št. 82 "Njo dy tre"

Njo, dy, tre fi-lloj lo-ja pēr-ni-me njo, dy, tri fi-lloj lo-ja pēr-ma-hi une me ty - e ti me mu-e
 6
 o mu-ni mu-ni maj ma-ka-ro-na fi-si faj faj faj u-ne gaj gaj gaj u-ne e-pe e-pe e-pe

Melodična igra št. 28 "Eron bo"

E - ron bo te - ra ti - ke tak arum - ba kjo - re ti - ke tak
 simile

Melodična igra št. 48 "Em pom pi"

Em pom pi ko - lo - ni ko - lo - na sen en pom pi
 4
 ko - lo - ni a - ka - de - mi sol, fa, re a - ka - de - mi pif, paf, puf.

Melodična igra št. 24 "Rello rello"

Re-llo re-llo kaj siko-re-llo du du de-llo a-ne a-ne a-ne kë pu-ce qaj si-pi-ru-se kjo-pi-rus-ja është e mirë
 5
 veç se qu-het am bël sirë am-bël-si-ra pi-ka pi-ka vjen Tar-za-ni lun me qi-ka a a A-fër-di-ta
 9
 gj gj gjim-nas-ti-ka A-li ba-ba n'au-to-bus han-sa-ki-za shllup e shllup kjo e shllup-ja është e mirë

Otroške glasbene igre v našem vzorcu najpogosteje vključujejo 8 taktov, sledijo pa jim igre s 6 in 4 takti.

Digitalni katalog informatorjev vsebuje 332 informatorjev, od katerih jih je 76.5% deklic in 23.5% dečkov. Najmlajši informator je rojen 7. avgusta leta 2005, najstarejši pa 26. januarja leta 1995. Modus se nahaja pri informatorjih, rojenih leta 2000.

Večina informatorjev je rojenih v Gnjilanu, Prištini in Peči, v katalogu pa se pojavljajo tudi informatorji, rojeni v drugih državah (Hrvaška, Albanija, Črna Gora, Makedonija, Velika Britanija, Švica in Nemčija).

Glede na kraj odraščanja, kraj predhodnega bivanja in kraj trenutnega bivanja izpostavljamo Gnjilane z 8.7% anketiranci, sledi Stari Kačanik s 5.7%, Žur s 5.4% in Požarane s 4.7% anketirancev. Verska pripadnost prikazuje porazdelitev s 325 muslimani in 7 katoličani. Po narodnosti je 330 anketirancev kosovskih Albancev, preostala dva anketiranca pa sta turškega oziroma romskega porekla. V skladu z navedenim je podobna tudi porazdelitev maternega jezika: albanski jezik pri 330 anketirancih in turški oziroma romski pri ostalima dvema anketirancema.

Porazdelitev polja *izobraževanje* vsebuje: 255 anketirancev, ki so učenci osnovnih šol, 65 učencev srednjih šol in 12 informatorjev iz predšolske skupine. Največje število informatorjev so otroci iz četrtilih (33%) in petih razredov (26%).

Na koncu smo prišli do ugotovitve, da ima projekt Otroške glasbene igre na Kosovu poseben pomen in vrednost, zaradi tega ker je to:

- prva video zbirka z otroško glasbeno folkloro iz Kosova;
- vsebuje obsežno količino posnetega in digitaliziranega gradiva;
- zbrana je bogata zbirka glasbenih iger v njihovi izvorni obliki;
- kaže na to, da se ljudska tradicija otroških iger nadaljuje tudi v današnjem digitalnem okolju.

#Viri in literatura:

1. Addo, A. O. (1996). A Multimedia Analysis of Selected Ghanaian Children's Play Songs. *Bulletin of the Council for Research in Music Education*, no. 129, pp. 1–28.
2. Brăiloiu, C. (1984). Children's rhythm. *Problems of ethnomusicology*. Cambridge University Press, pp. 206–38.
3. Brodsky, W., Sulkin, I. (2010). Handclapping songs: a spontaneous platform for child development among 5–10-year-old children. *Early Child Development and Care*, pp. 1–26.
4. Bužarovski, D. (2000). Osnovi na digitalnoto arhiviranje na zvukot. Skopje: IRAM.
5. Dzansi, M. (2004). *Playground Music Pedagogy Of Ghanaian Children*. *Research Studies in Music Education*, no. 22: 83–92.
6. Đurković-Pantelić, M. (1998). Metodika muzičkog vaspitanja dece predškolskog uzrasta. Šabac: Viša škola za obrazovanje vaspitača u Šapcu/Art studio Šabac.
7. Gomme, A. B. (1894/1898). *The traditional games of England, Scotland and Ireland: with tunes, singing rhymes and methods of playing according to the variants extant and recorded in different parts of the Kingdom*, Vol.1, Vol.2. London: David Nutt, 270–72 Strand.
8. Ismaili, Xh. (2009). Lojëra muzikore. Prishtinë: Shkëndija.
9. Jakovljević, T. (2009). Dečje igre kao model folklorne komunikacije. *Etnološka istraživanja* 14, str. 31–50. Zagreb: Etnografski muzej.
10. Kadriu, F. Z., Aliu, H., Prustemi, Sh., Jetishi, A., Jashari, R. (2008). Lojëra, Ansambli i muzikës autoktone "Bajram Curri" 1970–2007. Shurdhan.
11. Kajtazi, H. (1967). Xingli-Mingli: kangë dhe lojna popullore fëmijsh. Prishtinë: Pioneri.
12. Marsh, K. (1995). Children's Singing Games: Composition in the Playground?. *Research Studies in Music Education*, no. 4, pp. 2–11.
13. Newell, W. W. ([1883] 1911). *Games and Songs of American Children*. New York/London: Harper & Brothers Publishers.
14. Rexhepi, A. (2010). Video kolekcija za muzičkata tradicija vo planinskiot predel od oblasta Karadak. Trud za prva godina na magisterski studii, Univerzitet „Sv. Kiril i Metodij“ – Skopje, Fakultet za muzička umetnost.
15. Rexhepi, A., Jordanoska, T. (2013). Lojërat muzikore të fëmijëve në Kosovë. Prishtinë: Instituti Albanologjik.
16. Spahiu, S, Gjinali, S. (1980). Gëzimi ynë, Këngë, valle, ligjërimi e dëgjime. Prishtinë: Enti i teksteve dhe i mjeteve mësimore.
17. Tarnowski, S. M. (1999). Musical Play and Young Children. *Music Educators Journal*, vol. 86, no. 1, Special focus: Music and Early Childhood, pp. 26–9. MENC.
18. Tucker, E. 2008. *Children's Folklore: A Handbook*. Westport, Connecticut/London: Greenwood Press.
19. Playtimes: A Century of Children's Games and Rhymes. [Online] Accessed 2011: <http://www.bl.uk/learning/news/childrensgames.html>.
20. Karen Ellis's National Children's Folksong Repository. [Online] Accessed 2011: <http://www.edu-cyberpg.com/NCFR/NCFR2.html>; <http://www.edu-cyberpg.com/NCFR/>